

КИЇВСЬКА СТУДІЯ ТЕЛЕБАЧЕННЯ: ВІД ПЕРШОЇ ТЕЛЕВІЗІЙНОЇ ТРАНСЛЯЦІЇ ДО РЕГУЛЯРНОГО ТЕЛЕМОВЛЕННЯ (1939–1957 РР.)

У статті досліджено період від виникнення та становлення телебачення в Україні на першій телевізійній студії в Києві до запуску регулярного телевізійного мовлення. Проаналізовано творчі, технічні, виробничі, кадрові аспекти діяльності Київського телевізійного центру. Простежено хронологію перших телевізійних програм, розкрито технічний характер цих телелепередач. Розглянуто перші телепрограми на предмет унікальності тих чи інших телевізійних жанрів у телемовленні тогочасного республіканського Київського телецентру. Розкрито хід розвитку Київської телевізійної студії порівняно зі студіями центрального телебачення.

Ключові слова: історія телебачення, Київський телевізійний центр, регулярне телебачення, телетеатр, телевізійний літературний альманах.

I. Вступ

Винайдення телебачення зумовило новий етап в історії медіа загалом. Історія телебачення – малодосліджена, але вкрай актуальна тема. Знання із цього питання необхідні для розуміння законів розвитку медіаіндустрії загалом та тележурналістики зокрема. Тема запуску телевізійного мовлення на території України особливо актуальна. Наукових та теоретичних розвідок, присвячених цьому питанню, обмаль. Зокрема, це праці І. Мащенко [5; 7; 9; 4], Т. Щербатюк [13; 14], В. Гоян [2], В. Цвіка [12]. Науковці, які зверталися у своїх дослідженнях до питання виникнення телебачення в Україні, зазначають, що наводяться різні дати та суперечливі факти, спогадів ветеранів телебачення надзвичайно мало, багато архівних даних втрачено.

Важливо зазначити, що тема історії телебачення в Україні на рівні наукового осмислення телепродукту в період 1930-х рр. не розглядалася. Дисертаційна розвідка Т. Щербатюк [14] є чи не єдиною науковою роботою, що висвітлює українське телебачення в історичному контексті, була захищена в 1982 р. І, звісно, сучасне журналістикознавство потребує відкриття досі невідомих фактів щодо появи телебачення в Україні та нового осмислення існуючого фактажу. Дослідники, які зверталися у своїх дослідженнях до питання виникнення телебачення в Україні, зазначають низку об'єктивних причин складності й водночас необхідності проведення досліджень, присвячених становленню телебачення в Україні. Зокрема, на сьогодні в Україні немає єдиного державного телерадіоархіву, який би зберіг хоча б якийсь відсоток мікрофонних папок із записами телевізійних трансляцій. Друга світова війна, повоєнне відновлення телебачення, переїзд до приміщенні нового телецентру та, як наслідок, розпорошення й навіть втрата будь-яких архівних по всьому Києву призвели до такої ситуації. Якщо ж говорити про найперші телевізійні записи, то їм зберегтися просто не судилося вже з технічної причини – це був прякий ефір. Відновити, отримати чи перевірити будь-яку інформацію від ветеранів телемовлення про період становлення українського телебачення не завжди можна. Тож тема історії запуску регулярного телевізійного мовлення в Україні є надзвичайно актуальною в сучасному журналістикознавстві.

II. Постановка завдання

Мета статті – дослідити період становлення телевізійного мовлення в Україні від довоєнного експериментального телебачення до відновлення регулярного телемовлення в Україні після Другої світової війни з позицій технічного, виробничого та творчого процесів.

Хронологічні межі цієї розвідки – 1939–1957 рр. – обрано не випадково: 1939 – рік проведення першої телевізійної трансляції на території України, а в 1956 р. телевізійне мовлення в Україні стало регулярним, саме тому цей найменш досліджений період історії українського телебачення було обрано для аналізу.

III. Результати

У 1937 р. в Києві розпочалися науково-технічні роботи з монтажу, освоєння та введення в експлуатацію «механічної» телевізійної системи в Українському радіодомі [5, с. 23]. Цей факт підтверджує повідомлення в газеті «Пролетарська правда», яка сповіщала: «У приміщенні радіобудинку розпочато будівництво першого в Україні телевізійного центру. Для студії та апаратних виділено п'ять найкращих кімнат. Тут будуть розміщені апаратні телецентру, грамзапису і відтворення тонфільмів» [6]. У дослідженні В. Цвіка подано інформацію про статтю «Первая те-

лепередача київської газети «Більшовик» від 1 лютого 1939 р.: «В 12 часов дня в Киевском радиодоме состоялась первая официальная проба телепередачи в эфир» [12, с. 11].

Також згадується матеріал, розміщений у газеті «Правда» від 10 лютого 1939 р.: «Результаты пробной передачи удовлетворительные. До конца февраля будет проведено еще несколько пробных телепередач, затем телевизионный центр вступит в нормальную эксплуатацию» [12, с. 11]. На матеріал з «Правди» знаходимо посилання й у першому томі «Енциклопедії електронних мас-медіа» [5, с. 112] та праці «Хроніка українського радіо і телебачення» [8, с. 109] авторитетного дослідника історії українського телемовлення І. Мащенко. Утім, в обох джерелах автор подає уточнену інформацію. Так, публікація в центральній радянській газеті «Правда» з'явилася 12 лютого 1939 р.: «Вчера увечері після технічних випробувань відбулася телепередача із завершеного дня Київського телецентру. В студії телебачення виступали соліст київської опери тов. Азрикан і скрипаль київського радіокомітету тов. Басов... Передача тривала 15 хвилин...» [8, с. 109].

Вибір виконавців був не випадковий – Арнольд Азрикан був улюбленцем київських меломанів. Тенор цього артиста можна було почути майже в усіх операх на передвоєнній сцені Київського українського академічного театру опери і балету імені Т. Г. Шевченко. Разом із солістом радіокомітету Басовим він блискуче виконував і українські народні пісні, деякі з яких залишилися на унікальних платівках.

Про публікацію «Правди» згадує в своєму дисертаційному дослідженні Т. Щербатюк [14, с. 35]. На основі нечисленних архівних матеріалів, спогадів ветеранів українського телебачення та публікацій тієї пори, Т. Щербатюк встановила, що перша офіційна проба передачі зображення в ефір у Києві відбулася не 10, а 1 лютого 1939 р. Підтверджує цю інформацію невеличка замітка в газеті «Більшовик» під назвою «Перша телепередача» від 1 лютого 1939 р. (№ 25) «о 12 годині у Київському Радіодомі відбулася перша офіційна спроба телепередачі в ефір. Передача тривала 40 хвилин. За цей час в ефір були показані портрет товариша Оржонікідзже, різноманітні написи (титри), тощо» [1]. А вже 8 лютого 1939 р. фотохроніка офіційного урядового агентства РТАУ повідомила, що «... побудовано телецентр, який найближчим часом буде діяти» [12, с. 11].

Під час ретельного огляду номерів всесоюзної газети «Правда» за лютий 1939 р. виявлено лише замітку «Пробная передача из киевского телевизионного центра». Тож, згадки про публікацію від 10 лютого 1939 р. вважатимемо непідтвердженими. Здійснений огляд партійно-радянської преси підтверджує зв'язок публікацій між собою та проведення першої телевізійної передачі в ефір саме 1 лютого 1939 р. З огляду на проведення в Москві 10 березня 1939 р. XVIII з'їзду ВКП(б), час старту телебачення в Києві є не випадковим. Адже резолюція з'їзду про третій п'ятирічний план розвитку народного господарства СРСР (1938–1942 рр.) передбачала створення телевізійних центрів у великих містах республіки. Звісно, що українські більшовики відзвітували про дострокове виконання завдання.

Телебачення тих років є суцільним експериментом. Велися трансляції на хвилях радіомовної станції РВ-9 з мініатюрної студії, яка знаходилася в колишньому будинку Українського радіокомітету на Хрещатику. Т. Щербатюк зазначає, що в похідних умовах імпровізованої студії, де підручними засобами забезпечували звукоізоляцію та неймовірною кількістю ламп необхідний рівень освітлення, що інколи доводило температуру повітря до 35 градусів, творилася історія [14, с. 43].

Телевізор 1930-х рр. був маленького розміру й давав нечітке зображення через «рухливі» промені на екрані та мерехтливу картинку в зелених тонах [3, с. 243]. Звісно, порівняно із сучасною технікою, тодішній телевізор був надто примітивним. Але й апарати були надто дорогими, тому дозволити собі придбати їх могли лише заможні люди. Згодом тодішня нечисленна аудиторія перших трансляцій, яка складалася з кількох десятків власників телеприймачів у Києві, змогла побачити й почути уривки з театральних вистав, виступи відомих діячів мистецтва. На підтвердження цієї тези слугує й унікальний матеріал: розміщена на шпальтах щотижневої газети «Радіопроеграми» за 1939 р. перша в Україні програма телевізійних передач на тиждень. У № 19 за квітень 1939 р. бачимо перелік телепередач. Наприклад, 20 квітня – «Сценки з опер «Тихий Дон», «піднята цілина», 24 квітня – «Гумор і сатира» [11].

І все це стало можливо завдяки тогочасним ентузіастам телебачення: начальник першого Київського телецентру А. Овруцький, диктор радіо і телебачення та за сумісництвом помічник режисера Е. Пресич, музичний редактор С. Кріль [14, с. 45]. Перервала освоєння можливостей телебачення війна. З початком фашистської навали, будинок українського радіо, де був розташований телецентр зруйновано восени 1941 року.

Опрацьовані наукові джерела та періодична преса дають підстави стверджувати, що перша телевізійна трансляція в Україні відбулася 1 лютого 1939 р. Крім того, дослідивши радянську періодику на предмет висвітлення першої трансляції, варто зазначити, що на той час цій події належної уваги в пресі не приділили. Нечисленні матеріали були досить одноманітними та короткими.

Добре відомий факт, що після закінчення війни 1947 р. розпочалися роботи з проектування, а від 1949 р. – будівництво третього в країні (після Москви й Ленінграда) телецентру в Києві

[7, с. 15]. Так, на Хрещатику, 26 було побудовано студійно-апаратний комплекс та 180-метрова вежа, а передавальна станція розміщувалася на тодішній Малопідвальній, 13. Згодом 6 листопада 1951 р. Київський телецентр був введений в експлуатацію. Він став першим у світі телекомплексом, оснащення якого від початку розраховувалося на стандарт 625/50 [8, с. 180]. Про трудомісткий період введення в дію Київського телецентру пише у своїй автобіографічній книзі «Шляхи мої довгі телевізійні» Ю. Омеляненко, один із перших телефахівців на українському телебаченні: «...під моїм керівництвом була створена група майбутніх експлуатаційників. Завданням їх стало ознайомлення з конструктивними та електричними схемами та й з телебаченням взагалі. Посібником до цього був технічний проект НДІПРа і мої знання, як єдиного «ветерана і знавця» з цих питань...» [10, с. 126].

Київський телецентр на Хрещатику по праву вважався унікальною спорудою, він уперше був устаткований обладнанням вітчизняного виробництва. Упереджене на початку ставлення іноземних телевізійних фахівців до радянської техніки змінилося на схвалення та успіх. Так, інженерно-технічні працівники з Польщі, Болгарії, Румунії перед введенням у дію своїх телевізійних систем проходили практику на Київському телебаченні, яке перетворилося на свосередній навчально-методичний полігон [13, с. 187].

Варто зазначити, що К. Алексєєв, заступник голови Держтелерадіо УРСР у 1960–1970-х рр., який вводив в експлуатацію столичний телецентр, на запитання кореспондента «Литературной газеты» у 1952 р. Зазначав: «При конструюванні і побудові, внесено чимало технічних поліпшень порівняно з центрами, що працюють у Москві і Ленінграді. Всі випробування показали, що якість наших передач, особливо зображення, стоїть вже зараз, під час іспитового періоду, на високому рівні» [14, с. 188].

Крім К. Алексєєва, серед інших «першопрохідців» Київського телебачення варто назвати Миколу Пашина, першого директора студії. Про першого голову Київської телестудії згадує й Т. Щербатюк: «кандидат мистецтвознавства, ерудована людина з тонким розумінням творчих і технічних проблем маловідомого на той час засобу зв'язку, інформації і пропаганди – про це свідчать дві його цікаві брошури про організацію телепередач, що вийшли в Києві і Москві в середині 50-х років, коли про телебачення ще ніхто не писав» [13; 6]. Посаду головного режисера та художнього керівника студії займав заслужений діяч мистецтв УРСР Михайло Казневський.

Під час інтерв'ю з Григорієм Десятником, українським режисером, викладачем кафедри кіно-, телемистецтва КНУ імені Т. Г. Шевченка дізнаємося й про інших працівників Київської телестудії. Цікаво відзначити, що батько режисера – Овсій Десятник, який у 1955–1957 рр. очолював службу позастудійних передач. Першим відповідальним редактором Київської телестудії став Клавдій Вакулєнко, який пізніше працював на обласних телестудіях Дніпропетровська та Запоріжжя; автор однієї з нечисленних на той час книг про телебачення «Людина в кадрі», яка була видана в Україні в 1974 р.

Також серед «перших» працівників Київської телевізійної студії Григорій Десятник називає художника Соломона Зарицького – ветерана українського кіно. Ще з 1919 р. він оформлював перші українські агітфільми; одним із перших у радянському кіно почав використовувати декорації як елемент комбінованих зйомок. Ім'я С. Зарицького стоїть у титрах таких відомих стрічок, як «Джеммі Хіггінс», «Шкурник», «Велике життя» (1 серія).

Першим оператором український режисер та сценарист (Г. Десятник) називає Костянтина Куляєва – асистента Бориса Кауфмана та Бориса Цейтліна, який був другим оператором на виробництві улюблених українських фільмів Дзиги Вертова – «Одиннадцять», «Людина з кіноапаратом», «Симфонія Донбасу».

Безперечно, можна говорити про високий рівень колективу фахівців Київської студії, адже вже наступного дня після введення в дію телецентру, а саме 7 листопада 1951 р. [6, с. 74], київські телевізійники викотили зі студії дві телекамери, встановили їх на Хрещатику і провели «технічну» трансляцію військового параду й демонстрації трудящих, присвячених 34-ї річниці Жовтневої революції. Це була перша в СРСР спроба показу урочистостей. Натомість, Жовтневі репортажі з Красної площі у Москві вперше були проведені лише через п'ять років – у 1956 р. [12, с. 181]. Цікаво про цей період пише Ю. Омеляненко: «Скільки законної гордості було у нас, «першопрохідців» столичного телебачення – будівельників, налагоджувальників та експлуатаційників тієї багато в чому недосконалої апаратури, коли 5–7 листопада 1951 р. на маленьких екранах телевізорів КВН-49 і Т-2, якими володіли тоді лічені (було їх близько 200) щасливці-князи, пішли перші телепередачі» [10, с. 130]. Наголосимо ще раз на тому, що перша позастудійна зйомка в СРСР репортажного характеру була проведена вперше саме телевізійниками Київської студії: «...і далі частенько повторюватимуться слова: вперше, оригінальний, новаторський тощо. Пояснюється це просто – в СРСР та й у Європі, навіть у світі то був лише початок розвитку електронного телебачення, і Україна належала до числа засновників цієї справи. Йдеться зрештою про часи, коли на нашому континенті налічувалось понад 30 держав, а кількість телецентрів не перевищувала 7–10. Досконалої апаратури, а тим більше будь-якого досвіду її експлуатації практично не було» [10, с. 127].

Повертаючись до дати 7 листопада 1951 р., цікаві деталі зазначає дослідник телебачення В. Цвік: «Ще не були обладнані студійні павільйони. Ще не були затверджені штати творчих працівників, але 7 листопада за допомогою пересувної телевізійної станції (ПТС), за пультом якої знаходився не телевізійний режисер, інженер-зв'язківець, було показано парад військ і святкова демонстрація трудящих на честь 34-х роковин Великого Жовтня. У той час в Києві було 662 телевізійних приймачі» [12].

Як зазначалося вище, така трансляція була проведена вперше в Радянському Союзі. Однак у наведеній цитаті В. Цвіка є одна надзвичайно суттєва неточність: ніякої пересувної телевізійної станції на Київському телецентрі в 1951 р. не було. Перша ПТС у Києві з'явилася 1954 р.

Як зазначає І. Мащенко, спричинило цю неточність місцезнаходження Київського телецентру: «...як відомо, тоді він (телецентр. – *Прим.*) знаходився на Хрещатику, 26. У 1951 р. облицьована білим «станіславським» вапняком його чотириповерхова споруда виходила фасадом безпосередньо на головну столичну магістраль. Будинок розташували дещо в глибині вулиці, але перед ним не було споруд сільгоспміністерства, магазину «Мистецтво», зведених дещо пізніше. Тож перші повоснні київські телевізійники (треба їм віддати належне – люди сміливі й ризикові) прямо зі студії викотили дві телекамери на Хрещатик і включили їх в ефір під час параду та демонстрації. Звичайно, то не був добре знайий з наступних десятиліть подібних святково-ритуальних дійств репортаж: не працювали ні оператори за камерами (на їх місцях стояли техніки), ні режисер за пультом, ні коментатори. Швидше це можна вважати «технічним прогоном» (є у телевізійників такий термін) з виходом в ефір. Але факт здійснення того дня позастудійної першої трансляції у Києві залишається незаперечним» [7; 15].

Найпершою передачею Київського телебачення був показ історико-революційного фільму «Велика заграда». Варто зазначити, що від перших днів свого існування Київський телецентр, ще не створюючи власних передач, надавав свій маленький на той час формат фільмам, концертам, фрагментам з театральних вистав. Так, протягом першого року роботи Київська студія телебачення показала глядачам 112 вистав столичних та обласних драматичних і музичних театрів [8, с. 185].

Уже 1952 р. на українському телебаченні з'явилися диктори. Першими були Олена Ніколаєва та Ольга Даниленко. Тоді диктори віталися, робили невеличкий анонс перед черговою програмою й оголошували прогноз погоди [4].

Про високий технічний та творчий потенціал Київської телестудії свідчить і той факт, що вже 1954 р. в Києві почала діяти пересувна телевізійна станція – ПТС-52. Першою позастудійною програмою, проведеною з допомогою ПТС-52, була трансляція урочистого засідання, присвяченого 300-річчю возз'єднання України та Росії з приміщення театру опери й балету Т. Шевченка [5; 8; 4]. Пізніше виступи визнаних діячів культури (Симон Чіковані, Віліс Лаціс, Самед Вчругун), спортивне свято на стадіоні «Динамо» та перші трансляції вистав московського театру, який, визначивши своє 175-річчя, гастролював теж уперше за всю історію – і саме з нагоди 300-річчя возз'єднання [13, с. 189]. Наведені вище факти свідчать про те, що тогочасне телебачення виступало як потужний засіб популяризації культури та мистецтва, а також впливовий транслятор ідей патріотизму й співдружності із сусідніми державами.

Варто зазначити, що тема мистецтва відігравала особливу роль на телебаченні. У цей період українські телевізійники продовжували активний пошук нових телевізійних форм популяризації мистецтв, зокрема літератури [14, с. 81]. Це були безпосередні виступи літераторів і просто читання творів класичної та сучасної літератури, телевізійні вистави, телерецензії. Цікавим з жанрового погляду та з позиції поширення літератури на телевізійних екранах було існування телевізійного літературного альманаху «Слово» – спільного «видання» телебачення та Спілки письменників України. Щодо дати появи «Слова», то найбільш авторитетний дослідник історії телебачення І. Мащенко називає 1956 р. [8, с. 196], натомість, Т. Щербатюк, визнаний практик та дослідник телебачення, наводить 1958 р. [13, с. 189]. Але одноставно можна стверджувати, що «Слово» та жанр телевізійного літературного альманаху взагалі з'явилися одним із перших саме в Україні серед інших радянських країн, тоді як знамениті «Літературні вівторки» – постійні телевізійні передачі, цілком присвячені літературі з ведучими поетами, письменниками, драматургами, з'явилися на центральному радянському телебаченні набагато пізніше – у 1966 р. [13, с. 190].

Повертаючись до київського «Слова», зауважимо, що кандидатури письменників-ведучих, як і зміст кожного випуску, обговорювали в Спілці письменників, яка справедливо вбачала в такому форматі зацікавленість до проблем майстрів художнього слова, а також розширення літературних кордонів для українців. Двостороння зацікавленість, почуття відповідальності перед величезною аудиторією гарантували плідну співпрацю, яка забезпечувала успіх і рівень кожного випуску «Слова». Про популярність телевізійного літературного альманаху пише Т. Щербатюк у своїй статті, присвяченій 30-річчю телебачення [13].

На жаль, записам альманаху «Слово» та іншим першим програмам Київського телебачення зберегтися просто не судилося вже з технічної точки зору – це був прямий ефір. Тож спростува-

ти чи підтвердити факт популярності «Слова» неможливо. Втім, Т. Щербатюк зазначає, що велика кількість письменників та літераторів, які постійно змінювали один одного на посту ведучого не найкращим чином впливали на зміцнення контакту з аудиторією [14, с. 108]. Серед тих, хто частіше з'являвся на екранах та вмів впевнено поводитися перед камерами, дослідниця називає молодого прозаїка Юрія Бедзика та поета-перекладача Віктора Кочевського. Так, у середині 1960-х рр., коли «журнальні» форми почали вважати анахронізмом, телевізійний альманах «Слово» зник з телеекранів [13, с. 190]. Але пізніше з'явилися інші телевізійні програми на цю тематику, які продовжили справу «Слова» в популяризації мистецтва та літератури зокрема. Серед них програми, рубрики, цикли «Трибуна письменника», «Наодинці з книгою», «Письменницька книгарня «Сяйво» (знайомила з новинками прози, поезії, драматургії, десятихвилинні «Поетичні рядки», цикл «Культура слова» та телевізійні журнали «Мистецтво», «Літературний альманах», «Музичне життя» [13; 8; 5].

Разом з культурною та мистецькою тематикою, українське телебачення допучалося до проєктів у міжнародному форматі, які були ретрансляторами тем патріотизму та співдружності України з державами-сусідами. Так, улітку 1957 р. українським спеціалістам разом з колегами з Білорусії та Росії вдалося поєднати міста трьох країн. Сміливий технічний експеримент, який полягав у створенні повітряного мосту: три літаки із спеціальним ретрансляційним обладнанням, що приймало, підсилювало та передавало телевізійні сигнали, курсували на висоті 4 км по трикутнику Москва – Київ – Мінськ, дав змогу глядачам трьох столиць (киянам уперше) щоденно протягом 15 днів по півтори години дивитись прямі трансляції під час проведення Всесвітнього фестивалю молоді та студентів у Москві. Тож, за декілька років діяльності Київського телевізійного центру можемо спостерігати високий рівень технічних та виробничих можливостей [13; 4].

Якщо ж говорити про творчий аспект діяльності телевізійників, то також варто наголосити на постійному пошуку на українському телебаченні нових телевізійних форм. Вище зазначалося, що великий відсоток телевізійних трансляцій у перші роки запуску телебачення в Україні становили вистави столичних та обласних драматичних і музичних театрів. Серед перших власних постановок телестудії в Києві – вистави за творами Лопе де Вега «Собака за Сіні», М. Горького «Мальва», Г. Ніколаєвської «Повість про директора МТС» [14; 4]. Варто відзначити, що й пізніше на екранах українських глядачів з'являлися театральні телепрем'єри, які, без сумніву, позначилися як у збагаченні виражальної палітри телеекрана, так і в культурному вихованні глядачів.

Вище зазначалося про роль телебачення як засобу популяризації культури. Саме культурна тематика на телевізійних екранах України тривалий час була головною. Так, перше прочитання тих чи інших творів, які з різноманітних причин раніше не мали постановок у театрах, було головною перевагою створеного першого телевізійного театру.

Справжній самостійний творчий колектив із постійною, хоч і невеличкою трупкою був створений улітку 1957 р. у стінах Київського телецентру. Характерною рисою репертуару телетеатру була орієнтація саме на українських та інших радянських драматургів. Серед прем'єр київського телеатру були одноактові вистави Я. Галана «Шуми, Маріцо!», М. Зарудного «Сашко обирає дорогу», Л. Синельникова «Лише один день», «Назви її Леною», З. Володарського та В. Суходольського «Негода» [13, с. 84]. Призначення такого телевізійного формату полягало у створенні оригінальної телевізійної драматургії, але, на жаль, як бачимо з репертуару, на телеекрані так і не з'явилися новаторські телевізійні п'єси чи принаймні сценарії на основі прозових чи поетичних творів. Перший телетеатр дослідники називають «київським експериментом», втім попри свою недосконалість, подібний формат без сумніву, довів, що телебачення може бути не лише засобом прокату шаблонних телеформ. Т. Щербатюк підкреслює, що із закінченням роботи трупи телевізійного театру серед глядачів популярними були власні постановки студії під рубрикою «Герої нашого часу». Це художньо-публіцистичні теленариси, екранізації нарисів В. Большака, В. Вільного, І. Рябокляча [14, с. 85; 6].

Діяльність телевізійного театру дала змогу розширити художні ресурси телеекрана. Крім того, факт існування та власне появи формату телевізійного театру саме на українському телебаченні дає підстави стверджувати наближення телебачення впритул до виконання своїх безпосередніх соціальних функцій (інформування, просвіти, рекреації).

IV. Висновки

Підсумовуючи зазначимо, що історія телебачення – вкрай малодосліджена тема. Опрацьовані наукові джерела та періодична преса дають підстави стверджувати, що перша телевізійна трансляція в Україні відбулася 1 лютого 1939 р. Крім того, дослідження радянської періодики з погляду висвітлення першої трансляції свідчить, що на той час цій події належної уваги в пресі не приділили. Нечисленні матеріали в пресі були досить одноманітними та короткими.

Україна сміливо може бути зарахованою до засновників електронного телебачення не лише в Радянському Союзі, а й у Європі. Саме київські телевізійники першим змогли провести позастудійну зйомку за допомогою ПТС, тоді як на центральному телебаченні подібні ефірі були проведені лише череп ять років. Крім того, у стінах Київського телецентру створювалися унікальні з погляду жанрів програми: літературні альманахи, театральні вистави, поставлені власною тру-

пою. І все це, що досить важливо, було створено в телестудії третього телецентру в СРСР і першого телецентру, повністю обладнаного технікою радянського виробництва України. У 1951–1956 рр. закладено підвалини для подальшого успішного функціонування телебачення в Україні, завдяки чому воно стало регулярним і до сьогодні є потужним засобом впливу на аудиторію.

Дослідження становлення телецентрів в інших регіонах України, які після Київської телестудії почали активно будуватися по всій території, а саме пошук нових екранних форм, виробничі та творчі аспекти функціонування тієї чи іншої телестудії, визначають перспективи подальших досліджень історії українського телебачення.

Список використаної літератури

1. Більшовик. – 1939. – № 3 (1755). – С. 3; 1939. – № 25 (1749).
2. Гоян В. В. Інформаційна телевізійна програма: Типологічна характеристика, параметри діяльності журналіста : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / В. В. Гоян. – Київ, 1999. – 210 с.
3. Довідник по телевізійній техніці : пер. з англ. – Львів, 1962. – Т. 1–2.
4. Епоха першого [Електронний ресурс] // НТКУ Телеканал «UA Перший» – Режим доступу: http://1tv.com.ua/programs/epoha_pershogo. – Назва з екрану. – Дата доступу: 30.08.2011.
5. Мащенко І. Г. Енциклопедія електронних мас-медіа / І. Г. Мащенко. – Запоріжжя : Дике поле, 2005. – 380 с.
6. Мащенко І. Г. Три київські теледоми [Електронний ресурс] / І. Г. Мащенко. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/tri_kiyivski_teledomi.html. – Назва з екрану. – Дата доступу: 24 листопада 2000.
7. Мащенко І. Г. Українське телебачення: вчора, сьогодні, завтра / І. Г. Мащенко. – Київ : Дирекція ФВД, 2006. – 648 с.
8. Мащенко І. Г. Хроніка українського радіо і телебачення в контексті світового аудіовізуального процесу / І. Г. Мащенко. – Київ : Україна, 2005. – 380 с.
9. Мащенко І. Г. Українське телебачення: штрихи до портрета / І. Г. Мащенко. – Київ : Чорлі, 1995. – 294 с.
10. Омеляненко Ю. І. Шляхи мої довгі телевізійні / Ю. І. Омеляненко. – Київ : [Б. в.], 2006. – 360 с.: фотоіл. – Бібліогр.: с. 354–357.
11. Радіопрограми: газета. – 1939. – 7–12 квіт. – № 17; 1939. – 13–18 квіт. – № 18.
12. Цвик В. Л. Украинское Телевидение: опыт, практика и проблемы / В. Л. Цвик. – Киев : Искусство, 1985. – 183 с.
13. Щербатюк Т. В. Сьогодні, тридцять років тому... / Т. В. Щербатюк / Мистецька трибуна. – 1981. – № 11. – С. 187–191.
14. Щербатюк Т. В. Украинское телевидение как тип республиканской телевизионной программы. Формирование и современные тенденции развития : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.10 / Т. В. Щербатюк. – Киев, 1982. – 254 с.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2017.

Ищенко А. И. Киевская студия телевидения: от первой телевизионной трансляции к регулярному телевидению (1939–1957 гг.)

В статье исследуется период от возникновения и становления телевидения в Украине на первой телевизионной студии в Киеве до запуска регулярного телевизионного вещания. Анализируются творческие, технические, производственные, кадровые аспекты деятельности Киевского телевизионного центра. Прослеживается хронология первых телевизионных программ, раскрывается технический характер данных телепередач. Рассматриваются первые телепрограммы на предмет уникальности тех или иных телевизионных жанров в телевидении тогдашнего республиканского Киевского телецентра. Раскрывается ход развития Киевской телевизионной студии по сравнению со студиями центрального телевидения.

Ключевые слова: история телевидения, Киевский телевизионный центр, регулярное телевидение, телетеатр, телевизионный литературный альманах.

Ishchenko A. Starting of Regular TV Broadcasting in Ukraine: Technical, Productional and Creative Aspects

This article studies the period of the emergence and establishment of television in Ukraine in the first TV studio in Kiev to launch regular broadcast television. Analyzes the creative, technical, production and personnel aspects of the Kiev TV Center. The article traced the chronology of the first television programs disclosed technical nature of these telecasts. The article traced the chronology of the first television programs, revealed the technical nature of these telecasts. Analyzed the first TV program on the subject of the uniqueness of the various television genres in television broadcasting contemporary Republican Kiev television station. Traced the course of development of Kyiv television studio in comparison with the studio Central Television. Summing up, it should be noted Ukraine can safely be counted among the founders of electronic television not only in the Soviet Union, but also

Europe. It is the television Kiev could first conduct a survey out TV-studio using TCP, while the central television broadcast these were conducted only skull Five years. In addition, in the Kiev television station created unique in terms of program genres, these literary almanacs, theater, created his own troupe. And all this, which is very important, was established in the third TV studio television station in the USSR, and the first television station, fully equipped with Soviet-made equipment Ukraine. Laid the foundation for further successful functioning television in Ukraine, so that was a regular television and to this day remains a powerful tool to influence the audience. Research establishment telecentres in other regions of Ukraine, which, after the Kiev began to actively build a television studio throughout, namely the search for new screen forms, and creative aspects of the production and operation of a television studio define prospects for further research in the history of Ukrainian TV.

Key words: *history of television, TV center in Kiev, the regular TV broadcasting, TV-theater, literary TV almanac.*